

Інформація

В. В. Демченко

Регіональна політика в Україні: сучасний стан і стратегія реформування (за результатами міжнародної науково-практичної конференції)

27-28 листопада 2014 р. на базі Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президенті України відбулася *Міжнародна науково-практична конференція «Регіональна політика в Україні: сучасний стан та стратегія реформування»*, присвячена 50-річчю Інституту регіональних досліджень НАН України.

Головний організатор конференції – Інститут регіональних досліджень НАН України.

Метою конференції було обговорення сучасних проблем територіального розвитку та реалізації регіональної політики в Україні, вироблення пропозицій щодо підвищення її ефективності в контексті можливих сценаріїв розвитку інтеграційних процесів.

У конференції взяли участь 130 науковців, управлінців і практиків з багатьох регіонів України, зокрема з Києва, Луганська, Рівного, Одеси, Запоріжжя, Чернігова, Івано-Франківська, Луцька, Тернополя, Ужгорода та Львова, а також іноземні вчені та фахівці з Польщі та Румунії. Серед учасників конференції – три академіки НАН України, три член-кореспонденти НАН України та НААН України, 35 докторів і 54 кандидати наук, керівники регіональних та місцевих органів влади.

Відкрив конференцію директор Інституту, д.е.н., професор *В. С. Кравців*.

На відкритті конференції з вітальним словом від Президії НАН України виступила академік-секретар Відділення економіки НАН України, академік НАН України *Е. М. Лібанова*, яка повідомила учасників про рішення Президії НАН України щодо присвоєння Інституту регіональних досліджень імені академіка М. І. Долішнього та нагородила відзнаками НАН України провідних учених і ветеранів праці Інституту.

З привітанням з нагоди ювілею Інституту також виступили заступник голови Львівської обласної ради к.е.н. *В. А. П'ятак*, керівник апарату Львівської обласної державної адміністрації *М. М. Трещов*, начальник департаменту економічної політики Львівської міської ради *І. В. Кулинич*, а також керівники наукових установ і вищих навчальних закладів.

У рамках проведення конференції було проведено чотири пленарних засідання:

- Інституційні та економічні засади модернізації системи управління регіональним розвитком в Україні.
- Трудовий потенціал, зайнятість та людський розвиток: регіональний вимір.
- Фінансово-економічні механізми стимулювання регіонального розвитку та активізації транскордонного співробітництва.
- Стратегічні пріоритети розвитку сільських територій.

Перше пленарне засідання: «Інституційні та економічні засади модернізації системи управління регіональним розвитком в Україні». «Державна регіональна політика – це політика синергії, яка при правильному її формуванні та реалізації забезпечує ефект, що значно перевищує ефект від суми окремих галузевих політик», – зазначила у вступній доповіді «Децентралізація влади в контексті становлення сучасної регіональної політики» директор Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України, академік НАН України *Е. М. Лібанова*. Особливий наголос доповідачем був зроблений на необхідності визначення обмеженої кількості пріоритетів державної регіональної політики в умовах обмежених фінансових ресурсів. Було відзначено важливість проведення першочергових реформ – адміністративної, територіальної, бюджетної, державної служби тощо – для створення фундаменту ефективного ендегенного розвитку територій.

Про необхідність врахування екологічних пріоритетів при визначенні стратегічних цілей розвитку держави та регіонів йшлося в доповіді «Еколого-економічні принципи реформування регіональної політики в Україні» академіка НАН України *Ю. Ю. Туниці*, ректора Національного лісотехнічного університету України. Доповідач зазначив, що базисом розроблення нової регіональної політики України має стати екологічний імператив, оскільки з-поміж очевидних викликів глобалізаційної доби найістотнішим конфліктом є загострення суперечностей між традиційними інтересами ринкової економіки та екологічними аспектами розвитку, тобто формування бар'єрів на шляху становлення екологічної економіки, яка найбільш відповідає інтересам кожної нації.

Регіональний вимір інвестиційної політики був об'єктивізований у доповіді «Сучасні заходи регіональної інвестиційної політики» директора Інституту проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, академіка НАН України *Б. В. Буркинського*. Доповідач зазначив, що процеси інвестування набувають у сучасному світі стратегічного значення. У системі економічних відносин, що сформувалася в Україні, реалізація інвестиційних проектів національного масштабу сильно залежала від примх політичного керівництва. Зокрема, це стосувалося ВЕЗ «Одеса». Для більшої адекватності досліджень інвестиційного сектора економіки було запропоновано користуватися не видами економічної діяльності, а видами інвестиційної діяльності. Також була запропонована принципова модель механізму реалізації концепції взаємовигідного державно-приватного партнерства при організаційному супроводженні інвестиційних проектів.

Із доповіддю «Асиметрія структурного розвитку регіонів України та її соціально-політичні наслідки» виступила д.е.н., професор *А. Ф. Мельник* (Тернопільський національний економічний університет).

Доповідач зазначила, що однією з причин незадовільних темпів економічного розвитку є надто висока монопольна ціна. Крім того, розвитку перешкоджає незадовільна інституційна структура економіки. Вихід з ситуації, що склалася, – в отриманні синергійних ефектів. Доповідачем було запропоновано низку механізмів економічного розвитку, зокрема механізм кластеризації, механізм стратегування, механізм реалізації національних проектів. Зазначено, що в основу регіональної структурної політики має бути покладений технологічний імператив, зорієнтований на інноваційний розвиток, що може стати поштовхом для корекції інших видів структури регіональної економіки: відтворювальної, галузевої, інституційної та просторової. Розв'язання цих проблем лежить у площині реформ «Стратегія-2020».

Вихід зі складної соціально-економічної ситуації, що склалася на сьогодні в Україні, вбачається у побудові народного капіталізму європейського взірця. Така основна ідея доповіді «*Формування моделі народного капіталізму в Україні: регіональний вимір*» директора Інституту трансформації суспільства, к.е.н. *О. І. Соскіна*.

Доповідач зазначив, що вихід із стадії олігархічно-кланового капіталізму відбувся катастрофічним шляхом. Україна фактично втратила 10% території і 12% населення. Ситуація може мати катастрофічні наслідки, якщо не проводити глибокі структурні реформи. Вкрай необхідна реформа на місцевому рівні, перехід до міст-громад.

У доповіді завідувача кафедри європейської інтеграції Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана д.е.н., професора *В. І. Чужикова* «*Регіоналізм vs локалізм: спільні та відмінні риси конвергенції регіональних наук*» було розкрито сутність основних теоретичних концептів регіональних досліджень.

Зокрема, було зазначено, що відбулася зміна глобальних парадигм розвитку, через що класичні принципи перестають діяти. На глобальні виклики регіональним парадигмам зарубіжними вченими були сформульовані такі концепти: регіон як квазікорпорація, регіон як квазідержавна, самобутній регіон, креативний регіон. Також доповідач зазначив, що відбувся теоретико-концептуальний «вирив» у регіональних дослідженнях, про що можуть свідчити праці таких зарубіжних учених, як *П. Кругман, Р. Флоріда, П. Тейлор* та ін.

У доповіді «*Роль офіційної статистики у підготовці та моніторингу стратегії регіонального розвитку*» доктора *М. Цернял-Воляна*, директора Статистичного управління у Жешові (Польща) прозвучав конструктивний пошук відповіді на запитання, яким є майбутнє статистики.

Було констатовано, що статистика у майбутньому має зазнати суттєвих змін. Слід формувати пріоритети її розвитку, і до кожного пріоритету обирати адекватні заходи з реалізації. Зазначалося, що після вступу Польщі до ЄС у країні було запроваджено групу показників і бази даних нової статистики ЄС. Крім того, країна отримала сучасне програмне забезпечення, що дозволяє проводити дослідження на сучасному рівні.

Розробки ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України» щодо реалізації адміністративно-територіальної реформи в Україні представив к.е.н., ст. н. *С. П.В. Жук*.

У доповіді прозвучали конкретні рекомендації щодо реалізації реформи на теренах Львівської області. Зокрема, була запропонована модель системи адміністративно-територіальних одиниць Львівщини та наведено можливий сценарій об'єднання територіальних громад на прикладі Старосамбірського району. Були висловлені зауваження до нормативно-правової бази реалізації реформи та запропоновано форми державної підтримки об'єднання територіальних громад.

На питання реалізації антидепресивної компоненти економічної безпеки регіонального розвитку звернув увагу присутніх д.е.н., професор *А. І. Мокій*, проректор Запорізького інституту економіки та інформаційних технологій.

Серед найцікавіших викладених положень – класифікаційні підходи до вивчення проблемних регіонів, характеристика критеріїв депресивності територій, акцент на фактичній незмінності стану депресивних територій в Україні. Були озвучені аналітичні висновки щодо стану розвитку Запорізької області. Обґрунтовано пріоритети стимулювання процесів інфраструктурного оновлення та комплексного соціально-економічного розвитку регіонів як одного з важливих завдань інноваційної стратегії України.

Доповідь д.е.н., професор *М. П. Бутка*, завідувача кафедри Чернігівського національного технологічного університету, стосувалась модернізаційних аспектів управління інноваційним розвитком бізнес-середовища регіону.

Учений висловив свої міркування про ситуацію в Україні, стратегічні орієнтири її розвитку та обґрунтовував потребу першочергового формування сприятливих умов для бізнесу. Була запропонована схема розробки комплексної інноваційної програми розвитку регіону та його бізнес-середовища, охарактеризовані постулати, на яких має базуватись система управління регіональним розвитком.

Д.е.н., професор *Л. С. Гринів*, завідувач кафедри Львівського національного університету імені Івана Франка, у своїй доповіді торкнулась аспектів фізико-економічної методології дослідження просторового розвитку економіки. Ученою було розкрито сутність природного капіталу ландшафтної системи та запропоновано методичні підходи до фізико-економічного моделювання його споживання і заощадження.

Д.е.н., професор *І. В. Заблодська*, директор Луганської філії Інституту економіко-правових досліджень НАН України, поділилася досвідом розробки Стратегії розвитку Луганської області до 2020 р. Ученою були проаналізовані стратегічні імперативи, серед яких – виробництво з орієнтацією на енерго- і ресурсозбереження, внутрішньо-обласна кооперація, продовольча безпека тощо. Була детально проаналізована цілеорієнтованість стратегії з відображенням на забезпеченні екологічної і продовольчої безпеки, покращенням добробуту населення області.

На питання недоліків і перспектив розбудови інституціональної інфраструктури підприємництва в умовах євроінтеграції звернув увагу присутніх к.т.н. *Д. А. Антонюк*, віце-президент Запорізької торгово-промислової палати. Він систематизував концептуальні основи розвитку інституціональної інфраструктури підприємництва, з'ясував її сутність, основні ознаки та типи елементів. Було запропоновано науково-методичні засади та відображено результати аналізу модернізації інституціональної інфраструктури підприємництва в умовах мегарегіональної інтеграції України.

Д.е.н. *Н. А. Кухарська*, ст.н.с. Інституту проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, розкрила своє бачення новітніх підходів до стратегічного планування соціально-економічного розвитку регіону. Зокрема, ученою було запропоновано більш широко застосовувати інструментарій стратегування. У його основі має лежати ефективна співпраця різних гілок і рівнів влади із залученням громадського і бізнес-сектору.

Друге пленарне засідання «Трудовий потенціал, зайнятість та людський розвиток: регіональний вимір» було присвячене розгляду питань розвитку людини, ролі регіонів у створенні сприятливих умов використання трудового потенціалу населення.

Ключова доповідь д.е.н., професора *У.Я. Садової*, завідувача відділу ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України», відображала основні результати соціологічного опитування внутрішньо переміщених осіб із зони АТО, які зараз перебувають у Львівській області. Результати дали змогу сформулювати загальне бачення головних потреб та очікувань вимушених переселенців, формування їх соціальних мереж, ставлення до місцевих мешканців тощо. Було запропоновано методичні рекомендації для проведення такого обстеження та обґрунтовано потребу його поширення на інші регіони з можливістю зіставлення результатів і вироблення на цій основі дієвої регіональної соціальної політики.

Активну участь у роботі другого пленарного засідання взяли польські гості. Зокрема, доповідь док. габ., професора *Р. Федана*, завідувача кафедри Державної вищої технічно-економічної школи в Ярославі розкривала демографічні та комунікаційні умови розвитку регіонального простору Підкарпаття. Особливу увагу було звернено на просторові диференціації рівня розвитку територій воєводства при наближенні до державного кордону з Україною. Було виявлено демографічні проблеми прикордонних територій, що є наслідком значно гірших соціально-економічних умов проживання. Натомість додаткові можливості для них дають освітні міграції, у тому числі з України.

Др., доцент *К. Рейманн*, проректор Державної вищої технічно-економічної школи в Ярославі, у своєму виступі розкрив питання соціального захисту неповносправних у сучасному суспільстві. Зокрема, було представлено статистичні дані щодо неповносправних осіб у Польщі та програму їх навчання й активізації, що реалізуються регіональними центрами. Розглянуто досвід роботи з такими категоріями громадян через працетерапію, розкрито досвід діяльності Польської асоціації для розумово відсталих осіб.

Значний інтерес у присутніх викликали результати дослідження др. *К. Шари* із Жешувського університету. Її доповідь була присвячена питанням таланту і толерантності як чинників розвитку на прикладі України. Були наведені результати авторських досліджень, у яких відображено міжрегіональну диференціацію в Україні за показниками таланту, толерантності і технологій. Це дало можливість визначити, у яких регіонах найкращі умови для розвитку креативного класу населення.

Інший доповідач – к.е.н., ст.н.с. *М. М. Медвідь*, докторант Національної академії Національної гвардії України, розкрив специфічне та актуальне нині питання – регулювання зайнятості у військових формуваннях і правоохоронних органах спеціального призначення. Було розглянуто методологічну основу економіки військової служби, соціальної економіки і політики, доведена потреба формування теоретичних основ регулювання зайнятості у військових формуваннях і правоохоронних органах спеціального призначення, а також науково-методичного апарату максимізації корисності роботодавця (держави) за недостатніх умов гарантованого комплектування військових посад контрактним способом. Були наведені результати аналізу щодо умов комплектування військових посад контрактним способом у регіонах України.

Третє пленарне засідання «Фінансово-економічні механізми стимулювання регіонального розвитку та активізації транскордонного співробітництва». Завідувач кафедри Львівського регіонального інституту державного управління при Президентові України, д.е.н., професор *О.П. Крайник* у доповіді «Бюджетно-фінансова децентралізація в системі управління регіонами» відзначила, що бюджетна децентралізація має як низку переваг, так і певні недоліки, що обумовлює необхідність визначення її оптимальної величини для кожної країни. У той же час для становлення системи місцевих фінансів України стратегічним питанням є пропорція між власними доходами місцевих бюджетів і трансфертами з Державного бюджету.

Завідувач відділу, заступник директора з наукової роботи, д.е.н., професор *І. З. Сторонянська* представила результати дослідження на тему: «Фінансова спроможність територіальних громад в контексті реформи місцевого самоврядування» та зазначила, що засадничими принципами проведення системних перетворень політики регіонального розвитку в Україні має стати врахування фінансових можливостей різних регіонів,

повноцінний аналіз ефективності регіональних фінансів, досягнення фінансової самодостатності територіальних громад і зміцнення фінансової спроможності регіонів.

Радник голови Головного статистичного управління Польщі, професор, док. габ. *В. Окраса* у доповіді «*Стратегії розподілу місцевих ресурсів розвитку: проблеми географічної таргетизації*» акцентував увагу на проблемах географічного націлювання стратегій розподілу місцевих ресурсів розвитку та запропонував моделі їх вирішення.

Директор Інституту транскордонного співробітництва та європейської інтеграції, д.е.н, професор *Н. А. Мікула* представила доповідь «*Організаційно-економічні механізми активізації транскордонного співробітництва західними регіонами України*» та запропонувала низку заходів у межах стратегічних орієнтирів державної політики, зокрема щодо забезпечення організаційної та фінансової підтримки учасників транскордонного співробітництва в межах програм співробітництва ЄС з сусідніми країнами, розширення інформаційної підтримки транскордонного співробітництва.

Директор Інституту економіко-правових досліджень НАН України, д.ю.н., професор *В. А. Устименко* у доповіді «*Правове забезпечення впровадження засад регіоналізації у сфері державного управління економікою*» відзначив об'єктивно обумовлену потребу у розширенні повноважень і загалом перегляду правового статусу регіональних органів державної влади та місцевого самоврядування у контексті реалізації принципів регіоналізації. Досягнення економічної самодостатності регіонів і створення ефективної правової моделі побудови взаємовідносин між державою загалом та її регіонами є ключовою метою регіоналізації.

Четверте пленарне засідання «Стратегічні пріоритети розвитку сільських територій». Засідання розпочало свою роботу з доповіді д.е.н., професора, завідувача кафедри Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С. З. Гжицького *П. М. Музики* на тему «*Філософія економічного розвитку сільських територій в контексті становлення економіки знань*». У своїй доповіді *П. М. Музика* зазначив, що динамічне зростання чисельності населення у світі зумовлює підвищення попиту на продовольчі товари. Свідченням цього процесу є зростаючий попит на продовольчі товари України в країнах Азії. Водночас зберігається і тенденція до зростаючої залежності від імпорту сільськогосподарської техніки та технологічного обладнання для галузі тваринництва в Україні. При цьому у світовому сільському господарстві зростає попит на практичне впровадження досягнень інформаційних технологій в організацію системи виробництва тваринницької продукції (системи раннього діагностування хвороб свійських тварин, біоінформатика тощо). Активізації цих процесів, на думку професора, сприятиме формування мікрорегіональних зон економічного зростання: наукових навчально-освітніх галузевих консорціумів, кластерів, технопарків, технополісів.

Д.е.н., с.н.с. ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України» *Я. В. Остафійчук* представив аудиторії доповідь «*Соціоекологічні проблеми розвитку сільських територій: сучасний вимір та перспективи вирішення*». Свою доповідь він розпочав з результатів дослідження ВООЗ, згідно з якими здоров'я людей на 20% залежить від стану навколишнього середовища, забруднення якого призводить до росту захворюваності та передчасної смертності. Щоб запобігти потенційному забрудненню повітря та води, доповідач пропонує використати європейський досвід у сфері міжбюджетних і податкових відносин.

Доповідь «Регіональна конкурентоспроможність сільських територій: дослідження поляризації прямих іноземних інвестицій у агропродовольчому секторі» представив гість з Інституту аграрної економіки Румунської академії наук доктор Д.-М. Войцілас. Зокрема, він зазначив, що зазвичай іноземні інвестори уникають бідних регіонів і місцевості з переважаючим сільським населенням. Інвестори зорієнтовані на великі міста, передміські території, де є розвинена інфраструктура і добрі бізнес-можливості. Зважаючи на регіональні відмінності в обсягах надходжень іноземних інвестицій, на регіональному рівні сформувалися привабливі, середньопривабливі, слабопривабливі та непривабливі інвестиційні полюси (типи регіонів). Доповідач окреслив основні негативні чинники, що впливали на активність іноземних інвесторів, до яких належать насамперед політичні, а також відсутність координації, важливих структурних реформ, соціальна нестабільність тощо.

У своїй доповіді «Програмно-цільове планування розвитку сільських територій» д.е.н., професор, завідувач кафедри Прикарпатського національного університету ім. В.С. Стефаника І. Г. Ткачук представила інноваційно-інвестиційний проект «Виробництво дитячого харчування на основі екологічно чистого коров'ячого молока у Рогатинському районі Івано-Франківської області», що спрямований на створення виробництва екологічно чистих молочних продуктів дитячого харчування. Реалізація проекту передбачає створення сировинної бази використання родючих екологічно чистих земель Рогатинського району, запровадження моделі агроекологічного землеробства; переробку молока і виробництво дитячого молочного харчування тощо. Будучи керівником цього проекту, І. Г. Ткачук запросила всіх зацікавлених осіб долучитися до розробки та реалізації представленого інноваційно-інвестиційного проекту.

Доповідь к.е.н. В.Є. Крупіна «Особливості державного регулювання ринку аграрної та продовольчої продукції у Польщі: уроки для України» (Інститут розвитку села та сільського господарства Польської академії наук) була присвячена аналізу основних суб'єктів державного контролю безпеки і якості аграрної та продовольчої продукції, державного регулювання і ринків аграрної та продовольчої продукції у Польщі, їх функціональному наповненню та координації діяльності. На думку доповідача, шляхами оптимізації системи державного регулювання є прозорість і чіткість законодавства, доступність нормативних документів, зрозумілість вимог до аспектів виробничого процесу, мінімальний вплив суб'єктивного підходу контролюючих осіб, передача частини повноважень акредитованим приватним структурам.

Результати роботи конференції підсумував директор ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України», д.е.н., професор В. С. Кравців, який подякував усім учасникам конференції за плідну роботу та цікаві доповіді та відзначив, що пропозиції та рекомендації учасників конференції щодо шляхів підвищення ефективності регіональної політики в Україні будуть узагальнені та у формі рекомендацій скеровані до центральних і регіональних органів влади.

Демченко Володимир Васильович – кандидат фізико-математичних наук, старший науковий співробітник, вчений секретар ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України» (e-mail: demvolod@i.ua).

Надійшло 01.12.2014 р.